

Motion till riksdagen 2024/25:3032

av Aron Emilsson (SD)

Incitament för kvalitetsvirke till kulturmiljövården – en fråga om ökad naturvårdshänsyn och självförsörjning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om incitament och åtgärder för systematisk planering till förmån för långsiktig tillgång till svenskt kvalitetsvirke och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Intresset för vår miljö, vårt arv och såväl det immateriella som materiella kulturarvet är stort i Sverige. De senaste åren, och inte minst under pandemin, kunde vi också se ett utbrett intresse för det bebyggelsehistoriska arvet och för byggnadsvård specifikt. Populärvetenskapliga magasin och tv-program röner stort intresse, och intresset för att investera och bosätta sig i äldre hus på landsbygden är stort. Dessa fastigheter involverar inte sällan även äldre ekonomibyggnader och överloppsbyggnader av kulturhistoriskt värde. Dessa miljöer, liksom löpande vård och underhåll av offentliga historiska hus och miljöer, kräver inte sällan ett stort hantverkskunnande och redskap och material som skiljer sig från de moderna som annars används vid nybyggnation och i modulhus.

Byggnadsvården har ofta helt andra krav på virke än modernt byggande. Man behöver virke från gamla skogar, och man behöver i vissa fall även nävern. Det går ännu att få tag i virke som har rätt kvalitet och dimensioner, men skogsbruket genererar ingen återväxt av det virke som långsiktigt behövs i byggnadsvårdssyfte. Materialet som planteras i dag måste få stå i 250 år. Röster inom byggnadsvårdsutbildningarna hävdar att om vi endast, eller närmast uteslutande, har trakthyggesbruk som allena rådande skogsbruksmetod, kommer vi om 15 år inte att kunna följa lagen för att förvalta våra kyrkor på ett ändamålsenligt sätt. Vi kommer att behöva en annan typ av skogar jämte

den storskaliga kalavverkningen. Det rör sig inte om reservat, men kulturskogar med långsiktighet i blickfånget. Det är ett kommersiellt skogsbruk som ger bra virke.

Enligt riksdagens utredningstjänst uppger Riksantikvarieämbetet att det inte finns någon systematisk planering inom skogsbruket i Sverige för att kunna tillhandahålla kvalitetsvirke för byggnadsvård eller annan byggnation med sådant virke (med kvalitetsvirke avses senvuxet virke av grövre dimensioner, ofta äldre träd som är 100 till 200 år gamla). Anledningen ska inte vara att det saknas efterfrågan eller att det inte finns något ekonomiskt intresse hos skogsägarna. Tvärtom går det att få bra betalt för den typen av timmer, och efterfrågan bedöms vara stor.

En anledning till att skogsbruket inte planerar för produktion av kvalitetsvirke är, enligt Riksantikvarieämbetet, att äldre bestånd av virke också genererar höga naturvärden. Det skapar en osäkerhet för skogsnäringen eftersom det kan komma myndighetsbeslut eller certifieringskrav som omöjliggör avverkning av de aktuella bestånden. De senaste åren har behoven i stället tillgodosetts genom import från i första hand Ryssland, Kina och till viss del Finland. I och med Rysslands aggressionskrig mot Ukraina och allt hårdare sanktioner, samt behovet av att minska importberoendet från Kina, så förändras naturligtvis importbilden. Grundfrågan om det övergripande behovet av import av kvalitetsvirke kvarstår emellertid, även om vi sett svenska initiativ ta form i vissa bygder. Denna problematik beskrivs även i utredningen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73). I utredningen konstateras att en stor del av det specialvirke som efterfrågas för kulturhistoriskt intressanta byggnader importeras i dag, trots att det bland förvaltarna av dessa byggnader finns en vilja att använda och förädla högkvalitativt timmer lokalt. Det är i någon mån en fråga om sårbarhet och säkerhetspolitisk brist att vi har varit och delvis ännu är beroende av Ryssland och Kina för tillgång till högkvalitativt timmer av detta slag, särskilt för en skogsnation som den svenska. En anledning till situationen är enligt utredningen att marknaden för kvalitetsvirkesförädling är omogen och att samordningen och informationen är bristfällig. Ett annat problem är att skogsbruk som syftar till att producera kvalitetstimmer kan generera en skog med höga biologiska värden. Det här kan som tidigare nämnts skapa osäkerhet om huruvida det kommer att vara tillåtet att avverka dessa träd i framtiden. Enligt utredningen är det viktigt att utveckla kunskapen om alternativa skötselsystem som medger att gamla och friska träd kan användas till kvalitetsvirkesproduktion mot en annan bransch än den storskaliga skogsindustrin.

Den svenska byggnadsvårdsbranschen underhåller, lagar och bevarar landets kulturbyggnader och omsätter varje år omkring 650 000 kubikmeter sågad trävara. Ökade kvalitetskrav från uppdragsgivare och svårigheten att hitta inhemskt virke som håller måttet får många att vända blickarna utomlands, men det finns alternativ. I vissa områden har begreppet kulturtimmer slagit rot och intressanta initiativ mellan byggnadsvården och markägare med skogsråvara tagit form. Samtidigt återstår ett behov på ett nationellt plan och det bör göras en översyn av huruvida särskilda insatser, incitament och lättnader kan vara en väg framåt för att öka intresset och möjligheterna för alla inblandade aktörer i kedjan att dels planera för ett långsiktigt ökat uttag av kvalitetstimmer i Sverige och dels premieras för att tillhandahålla timmer av kvalitet och trygga behovet för våra kulturmiljöer och byggnadsvårdande insatser landet runt.

På grundval av ovanstående bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening att den i samverkan med berörda myndigheter och branschen bör vidta åtgärder för att öka och trygga den långsiktiga tillgången till svenskt kvalitetsvirke.

Aron Emilsson (SD)